

Prof. dr hab. Jan Sikora, prof. zw. UEP
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Ewy Kruszyńskiej, pt.: „Uwarunkowania rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i ich wpływ na aktywność rekreacyjną mieszkańców Poznania”, napisanej pod kierunkiem naukowym prof. AWF dr hab. Stefana Bosiackiego

Recenzowana praca wraz z załącznikami liczy 213 stron. Składa się z czterech rozdziałów literaturowo-empirycznych, podsumowania, wniosków i bibliografii. Pracę uzupełniają: spis tabel (43), rycin (65), streszczenie w języku polskim i angielskim oraz aneks, w którym zamieszczono dwie ankiety. Jedna skierowana do usługobiorców a druga do usługodawców. Bibliografia liczy 108 pozycji książkowych, artykułów, aktów normatywnych, raportów z badań i stron internetowych.

1. Ocena merytoryczna pracy i kwestie dyskusyjne

Sport i rekreacja jako część składowa kultury fizycznej stanowi istotną wartość w życiu każdego człowieka i społeczeństwa. Rozwój sportu i rekreacji determinowany jest czynnikami endogenicznymi (potrzeby, motywy aktywności sportowo-rekreacyjnej, styl życia) oraz egzogenicznymi, w tym między innymi stanem i jakością infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w danej miejscowości, dbałością władz lokalnych o jej utrzymanie i rozwój.

Recenzowana praca doktorska dotyczy charakterystyki uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, przestrzennych rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz ich wpływu na aktywność rekreacyjną mieszkańców Poznania. Zawiera zatem w sobie istotny pod względem poznawczym i aplikacyjnym problem badawczy. Poznawczy aspekt problemu badawczego dotyczy „próby wyłonienia i oceny czynników wpływających na stan i

rozwój kubaturowych obiektów sportowo-rekreacyjnych istniejących na terenie miasta Poznania” (s. 65). Natomiast aspekt aplikacyjny problemu badawczego łączy się z propozycjami działań w zakresie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenie miasta Poznania (s. 65).

Sformułowany problem badawczy stanowi podstawę określenia celu rozprawy. „Głównym celem pracy, stwierdza Autorka, jest próba oceny czynników, które wpływają na stan i dalszy rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz na aktywność rekreacyjną mieszkańców miasta Poznania” (s.66). Ogólnie przyjęty cel pracy prezentują dwa cele szczegółowe, do których należą: cel poznawczy i cel praktyczny. „Celem poznawczym jest rozpoznanie oraz wskazanie rangi determinant (stymulant i destymulant), które wpływają na rozwój obiektów sportowo-rekreacyjnych miasta Poznania, a także na stopień aktywności rekreacyjnej mieszkańców. Pozwoli to na wskazanie czynników modyfikujących ustalenie hierarchii ich ważności. Cel ten, pisze Autorka, zostanie zrealizowany przy pomocy następujących zadań badawczych:

1. Rozpoznanie oferty sportowo-rekreacyjnej miasta Poznania.
2. Ocena atrakcyjności obiektów sportowo-rekreacyjnych miasta Poznania, na podstawie opinii usługobiorców.
3. Ocena atrakcyjności obiektów sportowo-rekreacyjnych miasta Poznania, na podstawie opinii usługodawców.
4. Ocena skuteczności działania programu strategicznego „sportowy Poznań, na podstawie opinii usługodawców i usługobiorców”.
5. Rozpoznanie czynników determinujących rozwój i rangę obiektów sportowo-rekreacyjnych miasta Poznania oraz ich wpływu na aktywność rekreacyjną mieszkańców.

Celem praktycznym pracy, podkreśla Doktorantka, „jest propozycja zmian działań władz samorządowych w zakresie rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenie miasta Poznania” (s. 67). Cele rozprawy wspierają przyjęte cztery hipotezy badawcze. Cel główny i cele szczegółowe pracy są właściwe i w sposób wyczerpujący odpowiadają tytułowi.

Oceniając przedstawioną do recenzji rozprawę, pragnę zwrócić uwagę na jej pozytywne strony oraz na występujące w niej niedociągnięcia, które być może mają charakter dyskusyjny. Opinię przedstawiam zgodnie z kolejnością rozdziałów.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Teoretyczne podstawy pracy” zawiera opis definicji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w aspekcie nauk o kulturze fizycznej, opis jej

znaczenia w kulturze fizycznej, oraz charakterystykę rynku usług sportowo-rekreacyjnych jako przedmiotu badań i elementu systemu zarządzania sportem i rekreacją. W rozdziale tym wykorzystana została odpowiednia literatura przedmiotu, zarówno krajowa jak i zagraniczna. Posłużyła ona Autorce do dalszego empirycznego opisu podjętej problematyki oraz do wyrażenia własnej opinii na temat infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i związanej z nią aktywności usługobiorców. Rozdział pierwszy, ogólnie napisany jest w sposób zrozumiały i poprawny, co nie znaczy, że nie rodzi pewnych uwag. Na przykład tytuł rozdziału „Teoretyczne podstawy pracy” jest mało klarowny i wyraźny. Uważam, że rozdział ten można byłoby zatytułować „Teoretyczne aspekty infrastruktury sportowo-rekreacyjnej”. Podrozdział 1.1 „Wprowadzenie w zagadnienie”, tworzy pytanie „w jakie zagadnienie?”. Zabrakło zatem jego określenia w tytule rozdziału. Treść tego podrozdziału wskazuje, że zawarto w nim rozważania na temat roli sportu i rekreacji w aktywizacji mieszkańców miast. Błędna jest kolejność podrozdziałów 1.2 i 1.3. Nie można pisać wprost o znaczeniu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w kulturze fizycznej (podrozdział 1.2) skoro wprost nie scharakteryzowano pojęcia infrastruktury i jej znaczenia w naukach o kulturze fizycznej (podrozdział 1.3). Tak więc kolejność tych podrozdziałów powinna być odwrotna. Do podrozdziału 1.5 „Rynek usług sportowo-rekreacyjnych, jako przedmiot badań i element systemu zarządzania sportem i rekreacją” należałoby dopisać „w Polsce i wybranych krajach europejskich”. Propozycja ta uzasadniona jest przeważającym w podrozdziale opisem tego problemu w odniesieniu do niektórych krajów Europy (s. 45-57).

Rozdział drugi zatytułowany „Metodyczne i metodologiczne podstawy pracy” składa się z trzech podrozdziałów. Podrozdział 2.1 „Problem badawczy” zawiera dobrze literaturowo uzasadnioną potrzebę naukowego zainteresowania się podjętym tematem i sformułowanym na końcu podrozdziału problemem. W podrozdziale drugim „2.2. Cel pracy” wyraźnie został sformułowany cel główny i dwa cele szczegółowe rozprawy oraz postawione zostały do weryfikacji cztery hipotezy. Miałbym uwagę do hipotezy czwartej, która zapisana jest następująco: „Wybrane grupy czynników w istotny sposób determinują stan i rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej miasta Poznania oraz kształtują potrzeby i oczekiwania jego mieszkańców” (s. 67). Otóż na początku hipotezy należałoby wymienić owe grupy czynników, które uwzględniane są w pracy, a są to czynniki społeczne, ekonomiczne i przestrzenne. Proponowałbym również unikać określeń „istotny wpływ”, „istotny sposób”, które występują w każdej sformułowanej hipotezie. Nawet w statystycznym podejściu mierzenia „istotnego wpływu” pojawiają się dyskusyjne interpretacje. W

podrozdziale tym zabrakło także krótkiej, literaturowej charakterystyki istoty hipotezy w ogóle, rodzajów hipotez, warunków ich formułowania. Uwzględnienie tej uwagi pomogłoby Autorce bardziej precyzyjne określenie przyjętych hipotez.

Podrozdział trzeci rozdziału drugiego „2.3 Metody i techniki badawcze” zawiera dobrze uzasadnioną charakterystykę wykorzystanej w rozprawie metody analizy statystycznej wraz z przyjętymi technikami tej analizy (średnia arytmetyczna, wariancje, odchylenie standardowe, wartości skośności, kurtoza, histogram, test chi-kwadrat i inne). Metoda ta wsparta została także właściwą literaturą przedmiotu. Odmienne Doktorantka potraktowała inne metody badawcze zastosowane w pracy, które nie zostały wsparte żadną literaturą, a były wraz ze swoimi technikami zasadniczymi metodami w uzyskaniu danych empirycznych będących podstawą analizy statystycznej. Doktorantka nie wskazała różnicy między metodą badawczą a techniką badawczą, rodzajów metod i technik badawczych, ich wad i zalet. Przykładem braku rozróżnienia metoda – technika badawcza jest stwierdzenie: „W drugim etapie prac przeprowadzono badania ankietowe (metodą wywiadu standaryzowanego)” (s.68 i 70). Jeżeli wywiad standaryzowany jest metodą, to czym jest badanie ankietowe?. Jak widać konieczne jest zapoznanie się z literaturą przedmiotu z zakresu metod i technik badań społecznych, takich autorów np. jak: J. Sztumski, M. Łobodzki, J. Brzeziński, S. Nowak, E. Babbie, Ch. Frankford-Nachmias i D. Nachmias. Poza badaniami ankietowymi Autorka analizowała materiały urzędowe (np. ustawa o kulturze fizycznej, ustawa o sporcie, strategia sportu w Polsce do roku 2015, strategia Poznania w zakresie rekreacji i sportu – „Sportowy Poznań” i inne). (s. 77). Do jakiej metody czy techniki badawczej należy zaliczyć analizę owych dokumentów? Doktorantka zatem wybierając do swoich badań odpowiednie metody i techniki badawcze powinna także zwrócić uwagę na ich zalety i wady. Nie można bezkrytycznie przyjmować taką lub inną metodę badawczą. Każda z nich posiada swoje pozytywne i negatywne strony, które, będąc świadom, rzutują na końcowe wyniki badań oraz ich interpretację.

Lektura rozdziału drugiego przynosi również inne uwagi. Oto one.

Na stronie 60 Doktorantka powołuje się na wykres 19, który ma zawierać „Opinie mieszkańców piętnastu państw UE na temat rozwijania aktywności fizycznej w swoim najbliższym otoczeniu”. Wykresu takiego w pracy nie ma. Poza tym w rozprawie nie ma żadnych wykresów, są natomiast ryciny i tabele (zob. spis tabel i rycin).

Na stronach 63-64 podawane są dane statystyczne dotyczące infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w Polsce i wybranych krajach Europy z 1997 i 1998 roku, a więc dane z przed około 20 lat.

W tabeli 1 (str. 69) zabrakło dodatkowego podsumowującego wiersza „Razem”, który zawierałby liczbę badanych obiektów (39) oraz liczbę kwestionariuszy ankietowych (1159).

Rozdział trzeci zatytułowany „Wyniki badań” stanowi zasadniczą część pracy (s. 77-149) i w swojej treści zawiera znaczące wartości poznawcze. Autorka przedstawiła opinię usługobiorców na temat atrakcyjności obiektów sportowo-rekreacyjnych, możliwości korzystania z oferowanych przez te obiekty usług, ocenę wyposażenia w sprzęt sportowo-rekreacyjny oraz organizowanych w nich zajęć. Scharakteryzowane także zostały bariery ograniczające dostępność korzystania z badanych obiektów oraz uwzględniono ocenę polityki Urzędu Miasta Poznania dotyczącą aktywności rekreacyjnej mieszkańców i stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Rozdział trzeci zawiera również opinie usługodawców na temat funkcjonowania infrastruktury sportowo-rekreacyjnej Poznania oraz opinie dotyczące skuteczności programu strategicznego „Sportowy Poznań” realizowanego przez władze miasta. Oceny te dokonano pod względem ekonomicznym, konkurencyjnym i polityki władz miasta w zakresie sektora sportowo-rekreacyjnego.

W prezentacji wyników badań Doktorantka posłużyła się zmiennymi niezależnymi, które w sposób interesujący szczegółowiej różnicowały otrzymane rezultaty. Były to: podział usługobiorców na dwie kategorie – amatorów i sportowców wyczynowych, wiek badanych, dzielnica jako miejsce zamieszkania. Szkoda tylko, że w analizie tej nie zostało uwzględnione wykształcenie badanych usługobiorców i usługodawców. Kategoria wykształcenia zapisana była w ankietach, lecz pominięta w charakterystyce wyników badań empirycznych. Przedstawiona prezentacja rezultatów badawczych jest dobrym materiałem diagnostycznym analizowanych problemów, a zarazem odpowiednim argumentem w podejmowaniu decyzji przez władze miasta Poznania w zakresie zarządzania obiektami sportowo-rekreacyjnymi.

Niezależnie od pozytywnej oceny rozdziału trzeciego lektura tekstu zachęca do zgłoszenia dwóch uwag. Po pierwsze, uważam że na początku rozdziału powinien być podrozdział 3.1 zatytułowany „Charakterystyka badanych usługobiorców i usługodawców”. Częściowo jest ona dokonana lecz jednak bez wyodrębnionego podrozdziału. Po drugie, w tabeli 3 (str. 78) liczba razem korzystających z badanych obiektów sportowo-rekreacyjnych po podsumowaniu wynosi 1183 ($452 + 204 + 527 = 1183$). Nie zgadza się zatem z ogólną liczbą przebadanych respondentów, która wynosi 1159 (str. 63 i 77).

Rozdział czwarty, ostatni poświęcony jest hierarchicznej analizie czynników wpływających na stan i rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz na aktywność

rekreacyjną mieszkańców. Zawiera dyskusję wyników badań wspartą właściwą literaturą przedmiotu. Autorka wyróżniła cztery grupy czynników (przestrzenne, społeczno-przestrzenne, społeczne i ekonomiczne), które determinują korzystanie mieszkańców z obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz realizację programu strategicznego „Sportowy Poznań”. Rozważania zawarte w tym rozdziale podbudowane dobrze przeprowadzoną analizą statystyczną mają wysoki walor nie tylko poznawczy, lecz przede wszystkim aplikacyjny. Szczególnie odnosi się on do warunków realizacji programu strategicznego „Sportowy Poznań”.

Merytoryczną część rozprawy tworzy również część zatytułowana „Podsumowanie i wnioski”, w której Doktorantka przedstawiła syntezę wyników badawczych; odniosła się do celu głównego i poznawczego rozprawy; potwierdziła weryfikację przyjętych w pracy hipotez badawczych. Sformułowała również wnioski zawierające rekomendacje i zalecenia dla władz miasta Poznania w realizacji polityki skutecznego wspierania i rozwoju aktywności sportowo-rekreacyjnej mieszkańców miasta.

W końcowej części merytorycznej ocenianej pracy doktorskiej pragnę Autorce zwrócić uwagę na formułowane w niektórych miejscach bez uzasadnienia i podania przykładów, zwroty typu: „z literatury przedmiotu wynika” (s. 150), „zdaniem niektórych autorów” (s. 59). Tworzy się pytanie, na które brakuje odpowiedzi „z jakiej literatury wynika”? „których autorów”?

Uogólniając przedstawioną ocenę merytoryczną recenzowanej pracy doktorskiej autorstwa mgr Ewy Kruszyńskiej, pomimo pewnych niedostatków, być może dyskusyjnych, uznanie recenzenta wzbudza problem badawczy, który zainteresował Autorkę. Podjęty temat jest trudny w rzetelnym zdiagnozowaniu, szczególnie w zakresie przeprowadzenia badań empirycznych oraz przede wszystkim opracowania ich wyników z zachowaniem naukowych reguł analizy metodologicznej. Należałoby podkreślić, iż Autorka rzetelnie przeprowadziła badania empiryczne, podjęła się trudnej lecz dobrze przeprowadzonej analizy statystycznej zebranego materiału empirycznego, niestety kosztem umniejszonej, słabo pogłębionej analizy jakościowej.

2. Ocena formalna pracy

Nie ma dzieła idealnego pod względem redakcyjno-formalnym. W recenzowanej pracy Autorce przytrafiły się błędy i usterki redakcyjne. Oto niektóre z nich:

- W pracy zabrakło klasycznego wstępu;

- Wykorzystana bibliografia w 55% stanowi pozycje wydane przed 2000 rokiem, a więc jest stanowczo stara;
- W spisie bibliografii znajdują się tylko 3 (trzy) publikacje autorstwa pracowników macierzystej Uczelni. Poruszana w pracy m.in. problematyka aktywności sportowej, rekreacyjnej, jakości życia stanowi zainteresowanie dość szerokiej grupy pracowników AWF w Poznaniu;
- W bibliografii nie uwzględniono wielu pozycji książkowych, do których Autorka odwołuje się na różnych stronach pracy (np. s. 5, 6, 17 i inne);
- W powtarzających się przypisach brakuje odpowiednich skrótów (s. 13, 19, 25, 26 oraz inne);
- W rozdziale czwartym w podrozdziałach 4.2 i 4.3 należałoby nie używać zwrotu „poszczególnych czynników”, (powstaje pytanie jakich?) lecz wymienić te czynniki, które przyjęto w analizie badawczej;
- Na wielu stronach brakuje akapitów (np. s. 19, 20, 26, 29, 59 i inne);
- Występują błędne nazwiska (np. jest „Kliwiecka”, powinno być „Kwilecka” s. 20).

Inne usterki redakcyjne:

- jest „usadysfakcjonowani”, powinno być „usatysfakcjonowani” (s. 87),
- jest „dzeci”, powinno być „dzieci” (s. 128),
- jest „hieracchia”, powinno być „hierarchia” (s. 150),
- jest „analiza”, powinno być „analizy” (s. 150),
- występuje dużo innych tzw. „literówek” (np. s. 71, 75, 82 i inne).

Z powyższego wynika, że pod względem redakcyjnym praca została słabo przygotowana, co nie przystoi młodemu pracownikowi naukowemu.

3. Ogólna ocena dysertacji i wnioski końcowe

Rozprawa doktorska Pani mgr Ewy Kruszyńskiej pt.: „Uwarunkowania rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i ich wpływ na aktywność rekreacyjną mieszkańców Poznania”, pomimo niedostatków merytorycznych i błędów redakcyjnych uzupełnia wiedzę z zakresu nauk o kulturze fizycznej poświęconą problematyce aktywności rekreacyjnej mieszkańców dużych miast oraz jej uwarunkowaniom. Stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego w aspekcie poznawczym i aplikacyjnym. W realizacji

przedsięwzięcia naukowego Autorka wykazała się dobrymi umiejętnościami, szczególnie z zakresu analizy statystycznej, samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Na tej podstawie stwierdzam, że praca doktorska Pani mgr Ewy Kruszyńskiej spełnia wszystkie wymagania formalne i merytoryczne stawiane rozprawom doktorskim na stopień doktora w dziedzinie nauk o kulturze fizycznej. Wnioskuje zatem do Wysokiej Rady Wydziału Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu o dopuszczeniu Pani mgr Ewy Kruszyńskiej do publicznej obrony Jej rozprawy doktorskiej.

Poznań, 09.10.2016

Jan Sikora